

// Вестник Университета (Государственного университета). – 2011. – №4. – С.38-52.

4. Грибцова Л.С. Формирование в вузе профессионально-логистических компетенций менеджеров санаторно-курортных комплексов: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л.С. Грибцова. – Москва, 2011. – 20с.

5. Гузеев В.В. Образовательная технология: от приема до философии / В.В. Гузеев. – М.: Сентябрь, 1991. – 112с.

6. Зимняя И.А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – С.34-42.

7. Калінін В.О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.О. Калінін. – Житомир, 2005. – 20с.

8. Кучай О.В. Компетентність і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О.В. Кучай // Рідна школа. – 2009. – №11. – С.44-48.

9. Соглаев Н.В. Анализ проблем логистики в сфере спорта / Н.В. Соглаев // Актуальные направления научных исследований: от теории к практике. – 2016. – №4(10). – С. 196-198.

10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58-64.

References

1. Golovan, M.S. (2011). Kompetentsiya ta kompetentnyy analiz ponyat. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. Scientific journal, 8(18), 224-234.

2. Velykyy tlymachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy. (2002). Kyiv: Irpin.

3. Gribtsova, L.S. (2011). Professionalno-logisticheskaya podgotovka menedzherov sanatornykh kompleksov. State University Bulletin, 4, 38-52.

4. Gribtsova, L.S. (2011) Formirovanie v vuze professionalno-logisticheskikh kompetentsiy menedzherov sanatorno-kurortnykh kompleksov. (Avtoreferat disertatsii kandidata pedagogicheskikh nauk). Russian State Social University, Moskva.

5. Guzeev, V.V. (1991). Obrazovatel'naya tekhnologiya: ot priema do filosofii. Moskva: Sentyabr.

6. Zimnyaya, I.A. (2003). Klyuchevye kompetentnosti – novaya paradigma rezultata obrazovaniya. Hanging education today, 5, 34-42.

7. Kalinin, V.O. (2005) Formuvannya profesynoiyi kompetentnosti maybutnogo vchytelya inozemnoyi movy zasobamy dialogu kultur. (Avtoreferat disertatsiyi kandydata pedagogichnykh nauk). Ivan Franko State University of Zhytomyr, Zhytomyr.

8. Kuchay, O.V. (2009). Kompetentsiya i kompetentnist – vidobrazhennya tsilisnosti ta integratsiyanoi suti rezultatu osvity. Native school, 11, 44-48.

9. Soglaev, N.V. (2016). Analiz problem logistiki v sfere sporta. The current direction of scientific research from theory to practice, 4(10), 196-198.

10. Khutorskoy, A.V. (2003). Klyuchevie kompetentnosti kak component lichnostno-orientirovanoy paradigmy obrazovaniya. Public education, 2, 58-64.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.3K(131).23

УДК 378.147.091.33-027.22:796

Гончаренко І. С.,

аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Кропивницький

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті здійснено аналіз професійно-педагогічних особливостей вчителя фізичної культури, яке дозволило виявити певну структуру педагогічних поглядів і психологічних обґрунтувань специфічної діяльності педагога цього профілю, яка полягає в тому, що основним навчальним і виховним інструментом психолого-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури є педагогічна взаємодія в руховому втіленні.

Метою дослідження є розробка структури формування професійної готовності майбутнього педагога галузі фізичної культури і спорту у закладі вищої освіти. З'ясовано, що в структурі особистості знаходять відображення загальні, особливі та часткові (індивідуально-неповторні) властивості, які утворюють чотири підструктури, розміщені у вигляді піраміди: біля основи її – біологічно обумовлені якості, а на вершині – соціальні. Динамічність структури пов'язана з ієрархією її рівнів, що визначає закономірності розвитку й формування особистості. Формування професійної культури майбутнього вчителя передбачає розвиток особистості в її цілісності.

Ключові слова: готовність, педагог, структура, фізична культура і спорт, діяльність, компетентність, компонент.

Гончаренко І. С. Формирование профессиональной готовности будущего педагога области физической культуры и спорта в высших учебных заведениях. В статье произведен анализ профессионально-педагогических особенностей учителя физического воспитания позволило выявить определенную структуру педагогических взглядов и психологических обоснований специфической деятельности педагога этого профиля, которая заключается в том, что основным учебным и воспитательным инструментом психолого-педагогической деятельности учителя

физической культуры является педагогическое взаимодействие в двигательном воплощении.

Целью исследования является разработка структуры формирования профессиональной готовности будущего педагога в области физической культуры и спорта в высших учебных заведениях. Определено, что в структуре личности находят отражение общие, особенные и частичные (индивидуально-неповторимые) свойства, которые образуют четыре подструктуры, размещенные в виде пирамиды: у основания ее – биологически обусловленные качества, а на вершине – социальные. Динамичность структуры связана с иерархией ее уровней, определяет закономерности развития и формирования личности. Формирование профессиональной культуры будущего учителя предполагает развитие личности в ее целостности. Без этих собственно профессиональных качеств не могут быть успешно реализованы профессиональные функции.

Ключевые слова: готовность, педагог, структура, физическая культура и спорт, деятельность, компетентность, компонент.

Honcharenko Ivan. Formation of professional readiness of the future teacher of the field of physical culture and sports in higher educational institutions

The study of professional and pedagogical features of physical education teachers revealed a certain structure of pedagogical views and psychological justifications of specific activities of teachers of this profile, which is that the main educational tool of psychological and pedagogical activities of physical education teachers is pedagogical interaction in motor embodiment. Accordingly, the content of physical education teacher training should provide the formation of certain skills related to various activities of the teacher against the background of the development of general and special abilities necessary for the implementation of educational, physical culture and sports and mass work.

The purpose of the study is to develop a structure for the formation of professional readiness of future teachers in the field of physical culture and sports in higher education. The structure of personality reflects the general, special and partial (individual-unique) properties that form the four substructures located in the pyramid: at its core - biologically determined qualities, and at the top - social. The dynamics of the structure is related to the hierarchy of its levels, which determines the patterns of development and formation of personality. The readiness of the future teacher for professional activity presupposes a certain set of personal qualities that provide the possibility of his future professional activity, the productive side of his professional work and the degree of achievement of the final result. The formation of the professional culture of the future teacher involves the development of the individual as a whole.

Professional readiness has an objective dimension, which characterizes it as the sum of achievements, values, attitudes, ways of communication, traditions, rituals, achievements of science, education, created in the process of human activity, which separated from them through objectification and became independent entities with specific connections, ties, and subjective, which is expressed in the personal internalization of these assets and attributes. Professional readiness is realized only through subjective expression, is a complex integral formation in the holistic structure of the personality of the specialist, who projects his general culture in the professional sphere and can be formed only in the context of social, socially useful activities.

Key words: readiness, teacher, structure, physical culture and sports, activity, competence, component.

Постановка проблеми. Підготовка людини до будь-якої професії, визначається, в першу чергу, об'єктивними вимогами суспільства, які на сучасному етапі розвитку припускають володіння фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності свого профілю. Сьогодні як ніколи актуальним стає особистісний розвиток та сформованість як фахівця майбутніх педагогів в контексті цілей і вимог особистісно-орієнтованої педагогіки. Вивчення професійно-педагогічних особливостей вчителя фізичної культури дозволило виявити певну структуру педагогічних поглядів і психологічних обґрунтувань специфічної діяльності педагога цього профілю, яка полягає в тому, що основним навчальним і виховним інструментом психолого-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури є педагогічна взаємодія в руховому втіленні. Відповідно зміст підготовки вчителя фізичної культури має забезпечувати формування певних умінь, пов'язаних з різними видами діяльності педагога на тлі розвитку загальних і спеціальних здібностей, необхідних для здійснення виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. Слід підкреслити, що саме професійно-творчий розвиток особистості майбутнього фахівця стає основною метою вищої освіти. А найвищою цінністю держави стає конкретна особистість з її потребою в самоактуалізації, реалізації творчого потенціалу, професійного зростання, духовного і фізичного досконалості. Все це повною мірою відноситься і до підготовки фахівця з фізичної культури і спорту [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних науково-педагогічних дослідженнях зміст, структура і сутність професійної культури вчителя розглядається як сукупність спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, пов'язаних з певним видом діяльності, що характеризує особистість фахівця з точки зору розгляду певної сукупності особистісних якостей та характеристик. Теоретичні засади, сутність, структуру та технології формування професійної культури вивчали В. Радул, К. Платонов, В. Кравцов, А. Сластьонін та інші. Саме їх праці стосуються професійно-педагогічної готовності та компетентності як компонента професійної культури вчителя. Готовність випускників закладів вищої освіти до реалізації знань і умінь, отриманих за час навчання у виші (компетентність), забезпечується, насамперед, змістовної стороною професійної підготовки. Сукупність цих факторів представлена структурою ціннісно-смислових і морально-психологічних характеристик середовища навчального закладу, психологічної культури в вищому освітньому закладі [9, с. 24].

Викладення основного матеріалу. Готовність майбутнього педагога до професійної діяльності передбачає певну сукупність особистісних якостей, що забезпечують можливість його майбутньої професійної діяльності, результативну сторону його професійної роботи й міру досягнення кінцевого результату. У концепції національного виховання зазначається, що педагог – це професіонал, здатний до багатоваріантності педагогічної дії, прогнозування можливих

результатів, що володіє прийомами аналізу і самоконтролю, вміє педагогічно осмислити нові соціально-економічні умови виховання, наслідки ринкових взаємовідносин, оцінити нові тенденції з позицій педагогічної доцільності, «щоб не дати ні політиці, ні ринку підвестися над педагогікою» [1].

Готовність до професійної діяльності являє собою результат і закономірний підсумок психологічної підготовки. При цьому, мова йде не просто про досягнення студентами певного достатнього рівня знань і умінь, що складають основу компетентності, а про формування в психологічній підготовці основ професіоналізму майбутнього фахівця-педагога і організатора. Виходячи з цього, найважливішим завданням вишів стає формування такої готовності випускників, яка б відповідала вимогам сучасного педагога і організатора в галузі фізичної культури і спорту як висококваліфікованого фахівця [8].

Формування професійної культури майбутнього вчителя передбачає розвиток особистості в її цілісності. Як зазначає К. Платонов [7], особистість – це людина як носій свідомості, а елементи особистості – це стійкі психічні властивості – риси особистості, які одночасно є її елементарними видами діяльності. В структурі особистості знаходять відображення загальні, особливі та часткові (індивідуально-неповторні) властивості, які утворюють чотири підструктури, розміщені у вигляді піраміди: біля основи її – біологічно обумовлені якості, а на вершині – соціальні. Динамічність структури пов'язана з ієрархією її рівнів, що визначає закономірності розвитку й формування особистості. Формування професійної культури майбутнього вчителя фізичної культури передбачає розвиток особистості в її цілісності. Перша підструктура об'єднує спрямованість і відношення особистості і формується через виховання. Друга – підструктура підготовленості або досвіду – це індивідуальна культура, яка об'єднує знання, навички та уміння, що набуваються в особистому досвіді шляхом навчання й під впливом властивостей особистості. Третя підструктура об'єднує індивідуальні властивості психічних процесів як форм психічного відображення, четверта – властивості темпераменту, статеві та вікові властивості. В структуру особистості входять також характер та здібності, які не є її підструктурами, а накладаються на них як окремі структури. Характер та здібності – це властивості, якості та особливості особистості [6].

Нами з'ясовано, що в структурі особистості розрізняють матеріальні, функціональні та системні (інтегративні) властивості й якості, які є особливо важливими для особистості. Всі вони відносяться до вищеозначених підструктур, деякі – до одної, інші – до декількох. Кожна риса особистості має свою підструктуру. До загальних властивостей особистості відносяться ідейні, політичні, моральні, правові, естетичні та інші якості, які є підґрунтям індивідуальної свідомості. Саме свідомо людина здатна пізнавати навколишній світ, його сутність і зміст. Свідомість може направлятися на саму людину, її поведінку, переживання, набуваючи при цьому форми самосвідомості. До індивідуально-неповторних якостей особистості вчителя належать індивідуальні особливості психічних процесів, світогляду, типу вищої нервової системи та темпераменту, фізичні якості, необхідні для професійної діяльності. Сутністю індивідуальності особистості є відповідне ставлення до дійсності, яке пов'язане з її самодіяльністю. Як критерій цілісного розвитку особистості, індивідуальність виявляє свою сутність засобами самореалізації та у проявах професійної активності. До особливих, професійно-значущих якостей відносяться якості особистості, пов'язані з індивідуальним професійним досвідом та професійною діяльністю. У вчителя – це теоретична і методична підготовленість із предметів викладання, психологічна й педагогічна грамотність, спеціальні професійні вміння та здібності. Без цих власне професійних якостей не можуть бути успішно реалізовані професійні функції. В структурі особистості вони розміщуються не по «горизонталі», не в одній із підструктур, а по «вертикалі», пронизуючи всю особистість [2; 3].

Головне місце в структурі професійної готовності майбутнього вчителя фахівця займає мотиваційно-ціннісний компонент. Саме мотивація, спонукаючи до дії, викликає в особистості активність конкретного спрямування. Виділяють мотиви, пов'язані зі змістом навчання, формуванням якостей особистості, ставленням до педагогічної діяльності. Також виділяють цінності – естетичної спрямованості, вибірковості спортивних інтересів та загальнолюдські цінності. Особистісно значущі ціннісні орієнтації – це орієнтації, які дозволяють диференціювати вже визнані й відібрані цінності за їх уподобанням для особистості. Через них людина визначає міру речей, висловлює своє «Я», актуалізується. Ціннісні орієнтації і мотиви входять до складу мотиваційно-ціннісного компоненту професійної культури майбутнього фахівця галузі фізичної культури і спорту як опора на загальнолюдські цінності (добра, справедливості, правдивості тощо), а також як естетична спрямованість та вибірковість індивідуальних уподобань у галузі фізичної культури і спорту (улюблені спортивні ігри, вправи, певні види спортивної діяльності).

Наступним елементом мотиваційно-ціннісного компоненту визначають професійно-педагогічну спрямованість. На нашу думку важливим компонентом структури професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури і спорту є індивідуально-психологічний. Він передбачає особистісні здібності і якості, що зумовлюють ефективність педагогічної діяльності. Сформованість індивідуально-психологічного компоненту залежить від сформованості інших, і в першу чергу – когнітивного компонента, теоретичне виокремлення якого пов'язано з тим, що формування професійної готовності передбачає засвоєння психолого-педагогічних і спеціальних знань, а також знань людини про себе, власні здібності, потреби, інтереси, цілі у співставленні зі знаннями про можливості, що існують в об'єктивній дійсності. Професійна самосвідомість як структурний елемент когнітивного компоненту професійної культури особистості є тією сферою, де відбувається духовна праця над власним «Я»: усвідомлення себе в системі педагогічної діяльності, формування особистісного смислу професії вчителя фізичної культури, пізнання її гуманістичної сутності, оцінка власних професійних можливостей у зіставленні з виробленими суспільством моделями професіонала, оцінка перспектив власного професійного розвитку, зумовлена знаннями перспектив розвитку об'єкта педагогічної діяльності.

Діяльнісний компонент професійної готовності майбутнього фахівця включає різноманітні уміння, що дозволяють реалізовувати набуті знання, формувати певні якості особистості: інтелектуальні, комунікативні, уміння педагогічної техніки, спеціальні [4].

Всі перелічені нами компоненти структури пов'язані між собою. Це пояснюється складною організацією взаємозв'язків структурних компонентів досліджуваної категорії, система яких є цілісною, має передумови виникнення, свій механізм функціонування, певну відкритість, що забезпечує зворотний зв'язок із зовнішнім середовищем, різні рівні виявлення. Так, мотиваційно-ціннісний та індивідуально-психологічний компоненти поєднує професійно-педагогічна спрямованість як сукупність мотивів, що виявляються в потребі до діяльності. Така потреба обумовлює розвиток відповідних здібностей, що входять в структуру індивідуально-психологічного та діяльнісного компонентів. Наявність актуальних здібностей пов'язує діяльнісний компонент з індивідуально-психологічним, до складу якого входять потенційні здібності. Мотиви ставлення до педагогічної діяльності поєднують мотиваційно-ціннісний компонент з діяльнісним. Знання – цінності як елемент когнітивного компоненту поєднують його з мотиваційно-ціннісним (мотиви змісту навчання та ціннісні орієнтації). Професійна самосвідомість (знання про свій професійний потенціал) як елемент когнітивного компоненту поєднується з професійною самореалізацією, що пов'язує когнітивний компонент з індивідуально-психологічним. І нарешті, уявлення вчителя фізичної культури про себе, що ґрунтуються на самооцінці і самоаналізі, поєднують когнітивний та діяльнісний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент виступає внутрішньою передумовою прагнення до подальшого самовдосконалення, когнітивний є професійним підґрунтям формування культури майбутнього фахівця галузі фізичної культури і спорту, що передбачає засвоєння психолого-педагогічних і спеціальних знань, індивідуально-психологічний – умовою підвищення її рівня завдяки наявності потенційних здібностей, що відповідають вимогам діяльності, а діяльнісний – засобом її формування за наявності актуальних здібностей, результатом проявлення яких виступають уміння, що дозволяють реалізовувати набуті знання, формувати певні якості особистості [9, с. 56].

Висновок. Отже, професійна готовність має об'єктивний вимір, що характеризує її як суму надбань, цінностей, установок, способів спілкування, традицій, ритуалів, досягнень науки, освіти, створених в процесі діяльності людей, які через опредмечування відділилися від них і стали самостійними утвореннями з специфічними зв'язками, та суб'єктивний, що виражається в особистісній інтеріоризації цих надбань та атрибутів.

Професійна готовність реалізується тільки через суб'єктивний вияв і є складним інтегральним утворенням в цілісній структурі особистості фахівця, що проектує його загальну культуру в професійній сфері і може формуватися лише в контексті соціальної, суспільно-корисної діяльності.

Література

1. Абрамова В. Д. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры: автореф. дисс.канд. пед. наук: 13.00.08 / В. Д. Абрамова. ПГУ им. Т. Г. Шевченко. – Р., 2006. – 24 с.
2. Беликова Л. Ф. Отношение студентов к внеучебной деятельности в вузе // Социол. Исслед. – 2000. – Вип. 5. – С. 51 – 57.
3. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.
4. Климов Е. А. О становлении профессионала: приближение к идеалам культуры и сотворение их (психологический взгляд) / Е. А. Климов. М.: МПСИ, 2006. – 176 с.
5. Кузьмина С. В. Формирование психологической готовности студентов к профессиональной деятельности в сфере физической культуры и спорта: автореф. дисс.канд. псих. наук: 19.00.07 / С. В. Кузьмина. Нижегород. гос. архитектур.-строит. ун-т. – Н., 2010. – 89 с.
6. Національна система виховання: концепція. – К.: Освіта, 1991.
7. Платонов К. К. Структура и развитие личности. – М.: Наука, 1986. – 255 с.
8. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайличенко М. В. Основы професійного становлення особистості сучасного вчителя: Навчальний посібник. – Кіровоград: РВВ КДПУ, 2006. – 216 с.
9. Шевченко І. Л. Формування професійної культури майбутнього вчителя музики в позанавчальній діяльності: автореф. дисс.канд. пед. наук: 13.00.04 / І. Л. Шевченко. КДПУ. – Кіровоград, 2007. – 230 с.

Reference

1. Abramova V.D. Formirovanie professionalnoy kompetentnosti buduschih uchiteley fizicheskoy kultury: Avtoref. diss.kand. ped. nauk: 13.00.08/PGU im. T.G. Shevchenko. – R., 2006.-24s.
2. Belikova L.F. Otnoshenie studentov k vneuchebnoy deyatel'nosti v vuze // Sotsiol. Issled. – 2000. – #5. – S. 51 – 57.
3. Dyachenko M.I., Kandybovich L.A. Psihologicheskie problemy gotovnosti k deyatel'nosti. – Minsk.: BGU, 1976. – 176 s.
4. Klimov, E.A. O stanovlenii professionala: priblizhenie k idealam kultury i sotvorenie ih (psihologicheskiy vzglyad) / E. A. Klimov. M.: MPSI, 2006.- 176s.
5. Kuzmina S. V. Formirovanie psihologicheskoy gotovnosti studentov k professionalnoy deyatel'nosti v sfere fizicheskoy kultury i sporta: Avtoref. diss. kand. psih. nauk: 19.00.07/ Nizhegor. gos. arhitektur.-stroit. un-t. – N., 2010. – 89s.
6. Natsionalna sistema viovannya: kontseptsiya. – K.: Osvita, 1991.
7. Platonov K.K. Struktura i razvitie lichnosti. – M.: Nauka, 1986. – 255 s.
8. Radul V.V., Kravtsov V.O., Mihaylichenko M.V. Osnovi profesynogo stanovlennya osobistosti suchasnogo vchitelya: Navchalniy poslbnik. – Kirovograd, RVV KDPU, 2006. – 216 s.
9. Shevchenko I.L. Formuvannya profesynoyi kulturi maybutnogo vchitelya muziki v pozanavchalniy dlyalnosti: Avtoref. dis.kand.ped.nauk: 13.00.04/ KDPU.- K., 2007. – s.230.